POVÁLEČNÉ NÁSILÍ VŮČI NĚMCŮM NA HLUČÍNSKU

Pracovní list k filmovému dokumentu **„Násilí na Němcích“** je koncipován jako materiál pro žáky do jedné vyučovací hodiny, učitel jej využije po projekci filmu, v němž promlouvají svědci minulosti. Snímek se vrací k událostem a situacím, o nichž se dlouhá léta nemluvilo. Po pádu komunismu se téma poválečného násilí, odplaty na německém obyvatelstvu, vyhánění a vysídlování konečně začalo historicky zpracovávat, uvádět do širšího kontextu vývoje česko-německých vztahů i dramatických událostí 20. století. K tématu také postupně vznikaly metodické materiály pro učitele a sady pramenů (množství z nich vzniklo přímo pro výukový portál Moderní dějiny.cz). Tento materiál zasazuje dané téma přímo do specifických okolností konce války v oblasti Hlučínska. Pracovní list vychází z výpovědí seřazených v dokumentárním snímku, první část se vztahuje přímo k němu, otázky pomohou žákům formulovat pocity a dojmy, které v průběhu sledování dokumentu cítili, a rovněž také zaznamenat konkrétní informace, jež z něj zjistili. Druhá část pracovního listu pak nabízí učiteli další možnosti, jak téma rozvíjet – práce se školními historickými prameny. Pro učitele je rovněž k materiálů přiložen doslovný přepis svědectví pamětníků z filmového dokumentu.

Časová náročnost:
45 minut, běžná vyučovací hodina

Věk žáků:
14 - 19 let (9. třída ZŠ, I. - IV. ročník SŠ, kvarta – oktáva osmiletých gymnázií)

Navrhovaný postup:
- základní seznámení s tématem v úvodu hodiny (5 minut)
- rozdání pracovních listů a seznámení s otázkami v jejich první části (2 minut)
- projekce dokumentu (8 minut???)
- vyplňování první části pracovních listů, individuálně, ve dvojicích či ve skupinách (5 minut)
- odpovědi na úvodní otázky k pamětnickým výpovědím, debata (10 minut)
- případně práce na dalších úkolech z druhé části pracovního listu (15 minut)
- pokud na tyto úkoly již nebude dostatek času v hodině (protáhne se debata k první části), mohou je žáci zpracovat doma a spolu s učitelem své odpovědi, nápady a řešení probrat v následující vyučovací hodině

První část – rozbor svědectví pamětníků

Z výpovědí pamětníků vypište, jaké měla pro ně a jejich rodiny válka důsledky.

Popište, jakému zacházení byli po válce vystaveni a proč? Jaká konkrétní opatření se na ně vztahovala a jak zasahovala do jejich životů?

Co se po válce dělo s muži z Hlučínska, kteří bojovali v německé armádě a vraceli se domů?

Kdo rozhodoval o jejich osudu?

Zkoumala se jejich vina?

Jak rozumíte zmínkám o odsunu? Co se tímto označením myslelo?

Druhá část – rozšiřující úkoly – využití textových i obrazových pramenů

I. ÚKOL – DOBOVÝ DOKUMENT A POVÁLEČNÁ ATMOSFÉRA

Každý baloun jednou splaskne:
přefoukne se a pak praskne.

Hlubokým žalem sklíčeni oznamujeme lidu obecnému celého světa a okolních vesnic, že z rozhodnutí Prozřetelnosti na věčné časy nás opustila naše drahá, milovaná, nenahraditelná a nezapomenutelná Její Velkorysost

Říše Velkoněmecká,

záštita kultury a civilisace.

Nezapomenutelná naše ochranitelka vykrvácela po dvanáctiletém nadýmání na rychlé úbytě při potratu Nové Evropy v máji L. P. 1945 v útlém věku 12 jar, nedoživši se prorokovaných 1.000 let. Zanechává po sobě miliony sirotků, o něž bude vzorně postaráno v útulných sirotčincích východních Lebensraumů, po nichž žhavě toužili.

Tělesná schránka drahé zesnulé bude téhož měsíce uložena k věčnému odpočinku na památném poutním místě, kde kdysi stával Berlín, při zvucích písně „Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei."

Samájáma u Postupimi (dříve Berlín) v máji L. P. 1945.

Quislingové - Kollaboranti, příbuzní. **Herrenvolk,** děti. **NSDAP,** vychovatelé.

Pohřební ústav Německa: ADOLF HITLER a spol.

Určete, na jakou událost tento dobový dokument reaguje.

.....

.....

Pojmenujte jeho formu a zamyslete se nad tím, proč jeho autor (autoři) použili právě ji.

.....

.....

.....

Charakterizujte způsob, jakým je sdělení formulováno.

.....

.....

.....

.....

S přihlédnutím k celkovému vyznění textu vysvětlete níže seřazená označení, pojmy - určete, na co reagují, k čemu se vztahují:
záštita kultury a civilizace
nezapomenutelná naše ochranitelka
potrat Nové Evropy v máji L. P. 1945
v útlém věku 12 jar
prorokovaných 1.000 let
východních Lebensraumů
Samájáma u Postupimi

Co podle vás tento dokument prozrazuje o poválečné atmosféře v Československu? Pojmenujte pocity, které zažívali Češi.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. ÚKOL – HISTORICKÁ STUDIE A DOBOVÉ DOKUMENTY

Ačkoliv se po válce objevily názory, že by obyvatelstvo Hlučínska mělo být plošně vysídleno do Německa, nedošlo k jejich realizaci. Odsunutí Hlučíňanů by totiž zpochybnilo letité argumenty, jež ztotožňovaly Hlučíňany s etnickými Čechy. Na jednu stranu si republika nárokovala území Hlučínska, což podporovala právě českým původem obyvatel, na druhou stranu by vysídlení těchto osob popřelo vznesené nároky. Proto bylo přistoupeno k takovému řešení, které zohledňovalo výsledky posledního předválečného sčítání obyvatel. Podle tohoto cenzu se hlásila většina Hlučíňanů k československé národnosti. Sčítání sice bylo zmanipulované, nastavené tak, aby počty Čechoslováků vyšly v regionu co nejpříznivěji, což Hlučíňané s těžkým srdcem nesli, nyní však výsledky hrály v jejich prospěch, poněvadž posloužily coby jednoznačný ukazatel, kdo smí zůstat. Určitou pravomoc svíraly i místní samosprávy, takže v některých obcích k „odsunu“ vůbec nedošlo, nebo jen v minimální míře. Celkově z Hlučínska odešlo okolo 2400 obyvatel, respektive 3200, pokud započítáme i osoby, které se nevrátily z útěku či ze zajetí. „Divoký odsun“ se zde prakticky nekonal. Docházelo však k četným internacím. Jen v Hlučíně se nacházely dva tábory, z nichž ten umístěný na hlučínské pile byl nechvalně proslulý krutým zacházením. Po jednom táboře se nacházelo v zámeckém parku v Kravařích a ve Štěpánkovicích. Rozsáhlý tábor fungoval také při dole Anselm v Petřkovicích. Také zde přišla řada lidí v důsledku špatného zacházení a řádících nemocí o život.

Vyhledejte v textu informaci, proč odsun obyvatel z Hlučínska po válce proběhl jinak než ve zbytku Československa. Charakterizujte jeho průběh.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vyhledejte v jiných zdrojích, co se myslí tzv. „divokým odsunem“. Zjistěte rovněž, jaký jiný typ odsunu ještě v poválečném období existoval.

.....

.....

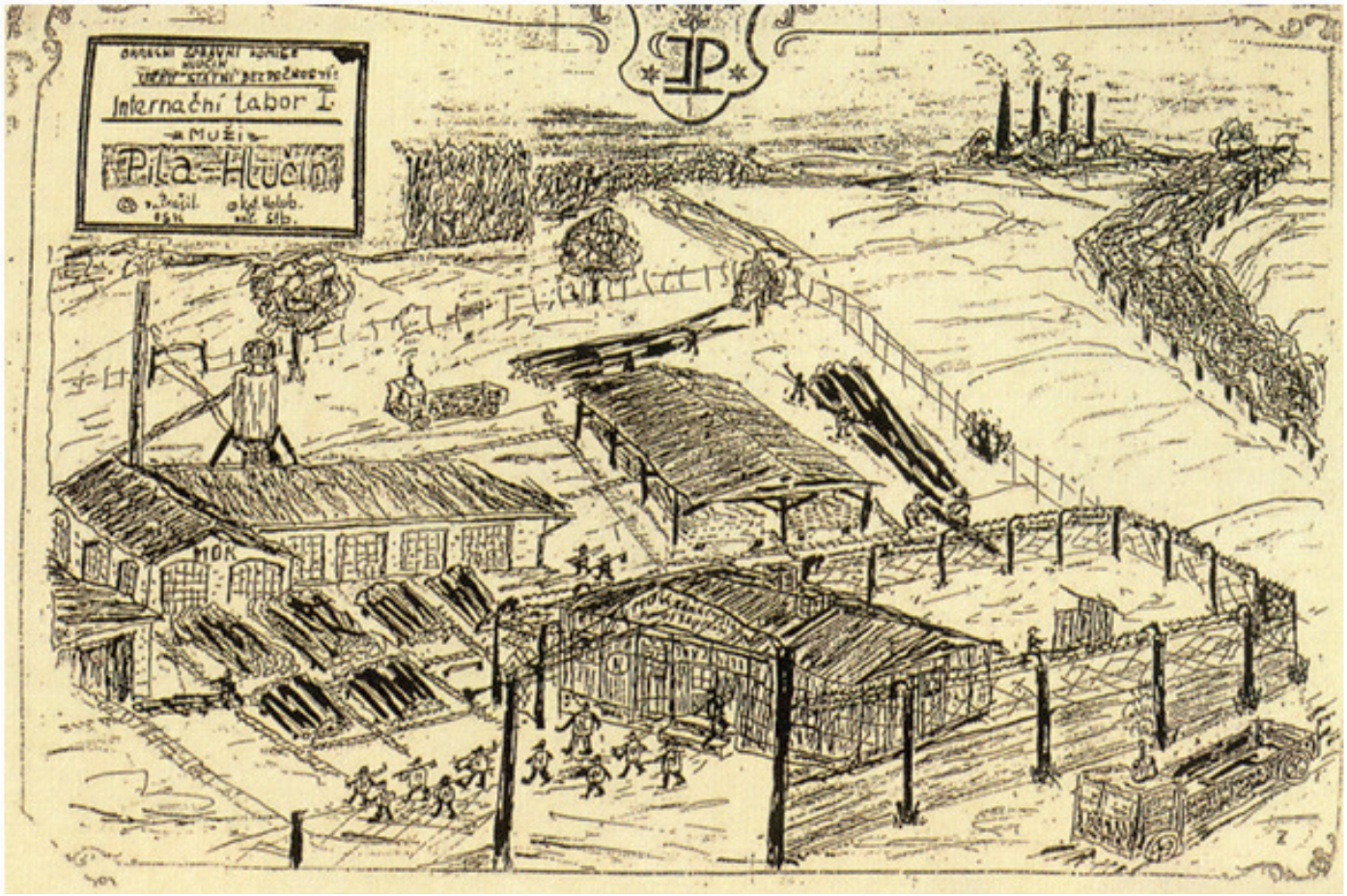
.....

.....

.....

.....

.....

Prohlédněte si dobový obrázek a určete, ke které části textu historické studie se vztahuje. Své rozhodnutí zdůvodněte.

.....

.....

.....

.....

.....

Zjistěte z obrázku, o jaký objekt se jedná. Vyhledejte v prameni informaci, kdo jej spravoval. Komu byl určen a proč byl podle vás po válce zřízen? Jaké činnosti se jeho osazenstvo zřejmě věnovalo?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Doslovné přepisy filmových svědectví

Erika Herudková

„Už v první světové válce padlo z naší malé dědiny sto jedna mužů. A ve druhé dvě stě šest. Máma zůstala s třemi děcky sama. Ke konci války mi bylo šest a byla jsem z nich nejstarší. Sousedka měla čtyři děti, nejstaršímu bylo deset. Všude kolem po dvou po třech dětech. A neměli jsme ani groš, ani korunu. Nedostali jsme vůbec nic, protože naši tátové byli němečtí vojáci. Neměli nárok na nic."

Gabriela Hluchníková

„Bratr mého otce Albert, otec Inge. Byl stavitelem v Ludgeřovicích. Měl dvě dcery, Inge a Helgu. Utekli před frontou a vraceli se přes Ostravu. Kdyby se vraceli jinudy, tak by se to nestalo. Přijeli autem do Ostravy, tam ho sebrali a zavřeli do tábora Hanke. Kdo jej sebral? Ostravská milice. To byli ti blbci, co neměli ani jedno kolečko v hlavě, ale dělali ze sebe velké Čechy. Velké bojovníky. To byli ti největší blbci, protože kdyby měli něco v hlavě, tak by to nedělali."

Zuzana Blahetková / Bolatice

„Ty čistky po válce byly opravdu hrozné. Tam byli nějací četníci. Ale to prostě nebyli naši. To tam poslali, já nevím odkud a oni dělali ty pořádky s námi."

Ačkoliv se po válce objevily názory, že by obyvatelé Hlučínska měli být vysídleni, nestalo se tak. Odsun by totiž zpochybnil argumenty, které je ztotožňovaly s etnickými Čechy. Přesto byli vystaveni násilí, stejně jako Němci v Sudetech i vnitrozemí.

„Měli jsme na zádech černý kruh a bílé písmeno ‚N'. Já ho cítím ještě dnes. A maminka šla poprosit toho pána o potravinové lístky. On se ani neohlédnul, kdo že to přišel, seděl u okna a říká: ‚Vyhlížím ta auta. Každou chvíli tady musí být ta auta, která vás budou odvážet na odsun.' Když nám o tom maminka vyprávěla… Neuměla říct ani sbohem. Plné ústa slz a šli jsme s pláčem domů."

Ludgarda Plačková / Hať

„Přišli ti, v těch bindach měli, ti co byli vyvoleni. Ti chlapi starší, co jim Češi dali. Bindy takové bílé. Na rukávech to nosili a to jsme je museli poslouchat.

„A toho Vitáska vzali na poštu a obvinili, že za války prodával zboží Němcům. No, to byla ale přece logická věc, že když přišli do obchodu, tak že jim prodal. Co měl dělat? Tak toho Vitáska odvedli na poštu a tam ho týrali. Pověsili ho hlavou dolů a strhli mu nehty z nohou. Byli to četníci a nějací místní lidé z Hati. Pověsili a sdírali mu."

„Když ho zmrzačili, odvezli ho před obchod, položili na schody a byli s ním hotovi. Takhle na poště týrali více lidí z Hati. Netrvalo to ani dva roky a ten Karel Vitásek zemřel. Pohřeb musel mít před sedmou ráno a ta naše vláda, která vládla v Hati, nařídila, že mu ani zvony nesměly zvonit. Jeho žena šla na ten pohřeb a vedla sebou za ruce jejich dvě malé děti."

Přestože k plošnému odsunu obyvatel Hlučínska nakonec nedošlo, trauma té doby zůstává dodnes. Celá desetiletí se tam lidé snažili na tu dobu zapomenout a mnohdy svůj strach tajili i před svými nejbližšími.

Zuzana Blahetková / Bolatice

„Opravdu jsme byli sbalení. Vidím to místo, jak byly peřiny v pytlích a všechno oblečení. Bylo připravené, že půjdeme na ten odsun."

„Ale otec byl dobrý pracovník, tak ta šachta ho nepustila. A oni v tu dobu potřebovali opravdu muže, potřebovali uhlí. A tak ta šachta ho nepustila. Což bylo dobře a tím to prostě padlo a my jsme z domu nemuseli jít. Ale nejhorší bylo, co jsem zažila já. Když jsem se loučila ve škole se svými spolužáky, že budeme odjíždět. Nemůžu na to zapomenout. A tím, že jsme nemuseli odjet a já jsem se už s těmi spolužáky rozloučila. Měla jsem takový strach a nevím proč. Měla jsem strach vrátit se do školy a říct, že zůstávám, že nebudeme odsunuti. Celou hodinu jsem s hrůzou stála u školy pod oknem a měla jsem strach do té třídy vstoupit. Nevím proč, ale cítím tu hrůzu pořád. To, co vám teď vyprávím, jsem nevyprávěla ani svému muži, ani svým dětem. To vyprávím, když mně je osmdesát let, poprvé."

Helena Mertensová

„Jedna má spolužačka byla z velké rodiny. Měli na chalupě úplně zničenou střechu. A když si ji celou spravili slaměnými došky, tak je vyhnali. Ve čtyřicátém šestém museli do Německa. Takových rodin tam bylo víc a nebyla to pěkná podívaná, když je odváželi. Plakali, protože ze svého šli."

Ludgarda Plačková / Hať

„Byly volby, ale my jsme k těm volbám nemohli jít. My jsme dokonce ani nakupovat nemohli přes den, ale až k večeru, abychom se nepotkávali s ostatními lidmi z Hati. Matka s otcem museli nosit označení, jako že jsou Němci. Já ne, já jsem byla ještě mladá. Ale oni ano. Když šli do vesnice, museli mít na hrudi přišité bílé kolo s černým tiskacím písmenem N. Takové kolo."

Zuzana Blahetková

„Proč to bylo? Vždyť my jsme nikomu neublížili. Proč se nám takhle ubližovalo? My jsme nikoho neokradli. Naopak. Přišli jsme domů a bylo všechno vykradené. Neměli jsme si co obléknout, neměli jsme nic. Tak takhle asi."

Zdroje

JUNG, Jiří a NEMINÁŘ, Jiří. Kdo jsou lidé na Hlučínsku. Vydání druhé. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2017. 406 stran. ISBN 978-80-270-1494-1.